

«**A** vegades, però no pas sovint, fins i tot penso que molt poques vegades, podem dir en quin moment precis neix una determinada vocació. La del meu germà Henri, jo la vaig veure néixer amb els meus propis ulls.

Tenia catorze anys i, des de feia una colla de mesos, el nostre poblet no semblava el mateix de sempre. En temps normal, Bouy té uns tres-cents habitants i cinquanta cavalls, granges polides arrencades al llarg dels carrers i camps i boscos ben cuidats al seu voltant. La granja del nostre pare es troba al bell mig del poble, molt a prop de la vella església romànica. Al voltant del gran pati central hi ha la casa, la pallissa i, sobretot, la cort de porcs. I és que nosaltres criem porcs.

Doncs vet aquí que, com ja he dit, Bouy no semblava el mateix de sempre. Gairebé tots els homes i la meitat dels

cavalls havien abandonat el poble, mobilitzats. Uns altres homes els havien substituït, milers de desconeguts enfangats que es recuperaven a les nostres granges i que ens parlaven com si nosaltres fóssim els seus fills –devien enyorar-se molt dels seus propis fills. S'estaven allí quatre dies i després se'n tornaven al lloc d'on havien vingut. Després tornaven a venir una o més vegades i finalment ja no els tornàvem a veure. Eren morts.

Ara, però, m'adono que no he dit on és el nostre poble: cal que ho sapigueu si voleu entendre què hi passava aleshores. Bouy es troba a la Xampanya, a quinze quilòmetres al nord de Châlons-sur-Marne. A l'època en què al meu germà Henri se li va despertar la vocació, és a dir, durant la Primera Guerra Mundial, la línia del front entre l'exèrcit francès i l'exèrcit alemany passava a tan sols uns quants quilòmetres al nord.

Així, doncs, a pocs quilòmetres de nosaltres, enterrats en unes trinxeres totes plenes de fang, els nostres soldats lluitaven contra els alemanys, que també estaven enterrats en trinxeres excavades una mica més enllà.

Allí hi havia la guerra, però per a nosaltres, la canalla del poble, tot plegat s'assemblava més aviat a unes vacances –si més no al començament.

En primer lloc, no hi havia gaire gent per vigilar-nos: els nostres pares havien marxat a la guerra –«no durarà gaire, ens havien assegurat, fotrem una pallissa als prussians i després tornarem»– i les nostres mares estaven massa ocu-

pades per poder canalitzar la nostra impetuositat. A més a més, a nosaltres, els Guillaumet, ens cuidava la nostra vella àvia: la mare va morir quan l'Henri tenia dos anys, mentre duia al món un germanet que no va poder sobreviure.

O sigui que, al començament de la guerra, un vent de llibertat va ensenyorir-se de nosaltres. Amb l'Henri, el petit Maurice i tota la colla, ens estàvem més estona pescant truites que no pas a l'escola.

I, a més, el poble era tot un espectacle, amb aquells centenars de peluts¹ procedents de les trinxeres veïnes que hi havien vingut a descansar! Per distreure'ls, l'exèrcit havia disposat una «llar del soldat» prop del jardí del senyor Villepoux, a la carretera de Grandes Loges. Ens hi deixaven anar: recordo que la xocolata desfeta valia cinc cèntims la tassa. Però el més divertit de tot era el cinematògraf. En aquella època, ni tan sols tenia corrent elèctric, de manera que ja us podeu imaginar un cinematògraf gratuït i obert a tothom!

Així és que, per a nosaltres, la canalla, aquell inici de la guerra semblava ben bé unes vacances. Després van passar els mesos i van ploure els obusos de 155 per sobre del puig Cornillet. Onades d'homes esguerrats amb benes ensangonades van anar rodant fins a casa nostra. Van instal·lar un hospital de campanya prop de la carretera de l'Angle-du-Carry i, en el camp del costat, les creus van començar a bro-

1. A l'original, *poilus*. Nom donat als soldats francesos de la Gran Guerra (N. del T.).

tar com els bolets després de la tempesta. Llavors la guerra es va convertir en una guerra de debò.

No sols els nostres pares trigaven a tornar, sinó que els més grans de nosaltres se n'anaven per unir-se a ells. Un dia, en René, el nostre germà gran, que fins aleshores tenia cura dels porcs amb la meua àvia, va complir els divuit anys i el van cridar a la guerra. O sigui que jo, amb els meus setze anys, em vaig convertir en el nou cap de família. Passat el temps de la gresca, calia guanyar-se les garrofes i ocupar-se de les feines agrícoles i dels porcs.

Va ser en aquesta època que va succeir. Vull dir que va néixer la vocació de l'Henri. Però potser ja havia d'haver començat per aquí.

O sigui que era l'any 1916. Un dia, cap al vespre, l'Henri va tornar tot excitat i suat. Es veia que havia corregut com un esperitat.

—André —va dir-me—, vine, corre, vine a veure això!

—Què passa? I on t'havies ficat, per cert? Et necessito a la granja!

Va asseure's damunt un fardell de palla per poder recuperar l'alè.

—Estava pescant al Vesle... Era allà a la raconada de les truites quan he sentit un soroll, com un motor d'automòbil, però que venia del cel. He aixecat els ulls, però no hi havia res. I així i tot, el soroll s'acostava... Tot d'una l'he vist; un aeroplà m'ha passat a tot drap per damunt del cap, arran dels pollancre... Ho hauries d'haver vist! No ho has sentit, tu?

No, jo no havia sentit res. Jo treballava.

–I just després, un altre aeroplà ha sobrevolat els arbres, i un altre i un altre. Tots quatre han fet la mateixa maniobra: han parat el motor sobre la casa de la senyora Grumillier... De cop m’he posat a seguir-los: he corregut boscos endins fins al camí de l’Haut-Buisson. I allí els tenia, després que haguessin aterrat en una clariana... Hi havia vuit homes amb unes ulleres totes grans damunt el front... Inspeccionaven el terreny.

–I segur que has parlat amb ells –li vaig dir, tot i saber-ne ja perfectament la resposta.

–Bé, no...

Bé, no! Diantre de Riri! Amb catorze anys, amb pèl a la barba i tan alt com era, semblava ben bé un adult, però encara tenia la timidesa d’un noi. Això de l’altura és cosa de família: a can Guillaumet, som tan ben plantats com una granja, amb unes mans que semblen fetes per espolsar les pomeres. Però no he dit pas que l’Henri fos poruc: al contrari, és molt resistent, i més d’un cop l’he vist agafar un porc a pes de braços, arriscant-se a rebre algun cop de peül·la. No, el que volia dir és que, quan ha de parlar amb la gent, i sobretot amb algun desconegut, s’entortolliga com una nena petita.

–Vine –va abrandar-se–, t’ensenyaré els aeroplans. Els has de veure!

–No, que ara tinc feina... Demà, potser!

–Però si demà ja hauran marxat. Va, vinga!

I, ben pensat, per què no? O sigui que vaig clavar la meua forca en un feix de palla i vaig seguir el meu germà petit fins al camp de la senyora Grumillier. Hi havia quatre avions arreglerats de costat. Eren biplans, amb un doble parell d'ales superposades. Els pilots, uns soldats, estenien lones per muntar un campament. Amb l'Henri ens vam amagar darrere uns matolls per observar-los.

—Aquests avions —va xiuxiuejar— són uns Voisin. Al davant, a nivell de les ales, pel forat de sobre la carlinga, és per on es col·loca el pilot. Quan vola només treu el cap. Al darrere, l'altre forat és per al passatger...

Ep, m'havia oblidat de dir una cosa important: no era pas el primer cop que vèiem avions. Tanmateix, en aquella època, molt poca gent n'havia vist amb els seus propis ulls. L'aviació tot just es trobava en els seus inicis i d'aeroplans no n'hi havia gaires.

Jo no sóc cap especialista —l'Henri ho explicaria millor—, però el primer vol d'un aparell «més pesant que l'aire» havia tingut lloc una quinzena d'anys abans dels fets que ara explico aquí. Només per donar-ne una idea, el 1906, tots els diaris s'havien ocupat de la proesa d'en Santos-Dumont, un brasiler que havia batut el triple rècord del món de durada, de distància i de velocitat a bord d'un avió. Havia volat durant 21 segons, recorrent 220 metres a la velocitat de 40 quilòmetres per hora. Ja ho veieu!

Normalment, en un racó de món com és Bouy, mai no hauríem hagut de veure ginyes com aquells. Però el 1908

un aviador cèlebre hi va aterrar. Fugint dels badocs parisiencs que li impedien de treballar tranquil·lament, l'Henri Farman es va instal·lar a la Xampanya. En un hangar construït a dos quilòmetres de Bouy, va fabricar uns aeroplans fets de roba, fusta i acer. Al novembre de l'any 1908, fins i tot va fer el primer viatge del món de ciutat a ciutat: es va enlairar a Bouy per anar-se'n fins a Reims, a vint-i-set quilòmetres.

En aquella època, l'Henri tenia sis anys. Durant els anys següents, en plegar de l'escola, va travessar sovint els camps d'userda per vagarejar pels voltants de l'hangar. Els dijous, quan el petit Maurice, el fill del forner, anava a portar-li a en Farman els pans d'una lliura, Riri l'acompanyava. Llavors podia observar de la vora els fràgils biplans damunt les seves rodes de bicicleta i fer tímides preguntes als obrers vestits amb la granota blava. «Per què les hèlices són de fusta i no de ferro? I com es fa per girar l'avió de dreta a esquerra? Algun dia em deixareu volar?»

L'Henri en va aprendre un munt, en matèria d'aeroplans. Allò sí que l'apassionava de debò. De fet, devia ser en aquell període que li va néixer la vocació pels avions. L'hi hauríem de preguntar...

Però jo no ho crec.

Jo crec que li va néixer durant la Gran Guerra, durant els dies que vam seguir l'aterratge dels aeroplans al prat de la senyora Grumillier. L'Henri es va passar aleshores molt de temps observant els pilots i els mecànics. Amagat darre-

re els arbres, se'ls mirava mentre preparaven els biplans i després els feien enlairar. Els pilots marxaven per anar a sobrevolar les trinxeres alemanyes. Al darrere, el passatger llançava bombes sobre el cap de l'enemic o prenia notes sobre l'emplaçament de la seva artilleria.

I, esclar, de tant espigar d'aquella manera els aeroplans, va passar el que havia de passar: un vespre l'Henri no va venir a sopar. L'àvia i jo estàvem molt amoïnats. Amb la guerra tan a la vora, qui sap què li podia haver passat!

Ja em disposava a anar-lo a buscar quan va reaparèixer amb un immens somriure als llavis.

A mi, la veritat, allò no em feia cap mena de gràcia.

–I doncs?! On vas a aquestes hores? Ens has fet passar por!

–Era a La Cheppe.

La Cheppe és un poble situat a deu quilòmetres de Bouy.

–I què hi has anat a fer allà baix?

–Ara t'ho explico, home, és una història increïble!

Va seure a taula i l'àvia, que era un tros de pa beneït, li va servir la sopa. Però ni la va tastar, de tanta pressa que tenia a explicar-se:

–Aquesta tarda, havent plegat, me n'he anat a veure els aeroplans. Tot just feia un moment que m'havia instal·lat darrere uns matolls que m'he sentit una mà damunt de l'espatlla. Era un pilot. «I doncs», m'ha dit, «que potser ens espies?» «No, no, senyor,» li he respost, «només mirava...»

No les tenia totes! «Et penses que no us veiem, a tu i els altres del poble...? Però a tu ja t'he vist unes quantes vegades. Que potser t'interessen els avions?» «I tant que sí!» I, per demostrar-l'hi, li he dit tot el que sé sobre els aeroplans d'en Farman, els motors, les hèlices i les carlingues. Estava ben sorprès de veure que en sabia tantes coses. S'ho ha rumiat una bona estona i després m'ha dit: «T'agradaria que anéssim a fer un tomb?» «Amb avió? Però està prohibit, no?» «Sí, però tu no en diguis res...» Imagina't si en tenia ganes!

La nostra àvia, que fins aleshores s'havia anat quedant darrere els fogons, es va asseure a taula, blanca com el paper. Els aeroplans li feien por. I la guerra també. Pobra dona, li feia tanta por que ens passés alguna cosa! L'Henri se'n va adonar.

—Estigues tranquil·la, Mémé, que no volia pas fer-me volar per sobre de les trinxeres alemanyes! Simplement havia d'anar a La Cheppe, que és on els pilots tenen la cantina, i tenia lliure la plaça del passatger. M'ha donat una capota de soldat per posar-me damunt de les espatlles i una gorra de policia al cap, d'aquelles que porten orelles. Estava realment excitat quan he pujat a l'aeroplà. De fet, són molt estrets, aquests aparells: les espatlles em toquen a tots dos costats. El pilot m'ha ensenyat com lligar-me l'arnès i després ell s'ha instal·lat al davant. Un mecànic ha col·locat l'hèlice en la posició correcta i, tot seguit, l'ha fet girar amb totes les seves forces. Primer el motor petarrelle-

java, però l'hèlice s'ha deturat. El mecànic ho ha provat de bell nou i llavors sí que ha començat a girar.

Un gran somriure va travessar el rostre del meu germà. Era com si, en explicar-nos la seva aventura, la tornés a viure.

—El motor s'ha posat a vibrar. I tot l'aeroplà tremolava. Jo tenia les mans posades a la tela de la carlinga. Notava com tot el cos em vibrava, les mans, els braços, els peus, el cul. I el cor que em batejava a tot drap! El pilot ha donat gas. El motor encara ha fet més soroll que abans i l'avió s'ha començat a moure. Ha rodat per l'herba del camp. Cada bony ens feia trontollar. L'aeroplà anava cada vegada més de pressa, però el pilot trigava a fer que s'enlairés. Jo veia com el límit del camp i els matolls s'anaven acostant. I tot d'una, quan la velocitat ja ha estat prou gran, ha estirat la palanca, els alerons del darrere s'han aixecat i ja no he notat més els bonys sota les rodes. Era molt suau, com si rodéssim sobre cotó fluix. He mirat cap a baix: el terra s'allunyava. Ja érem a l'aire! Volàvem! Era increïble, ho hauries hagut de veure! Hem passat just per damunt dels matolls i després per damunt dels arbres... Era increïble!

Assegut a la cadira, l'Henri va aixecar els braços de forma horitzontal per imitar les ales.

—El pilot ha agafat altura i després ha girat cap a la dreta. Hem sobrevolat el poble. A baix hi havia els carrers, les teulades de les granges, les eixides de les cases. Ho hauries hagut de veure! Davant de l'església, hi havia el senyor rec-

tor que parlava amb la carnissera. Eren la mar de petits. D'allà dalt estant, la gent semblen formigues! I després, al costat de l'església, he vist casa nostra. El pati, la casa, la pallissa, la cort de porcs. Era formidable. Ho hauries hagut de veure!

Només d'imaginar-m'ho, a mi ja em venien tot d'esgarrifances. Si una vegada que vaig pujar al campanar de l'església ja gairebé vaig tenir vertigen!

—Després el pilot ha agafat la direcció de La Cheppe. Des del cel els camps són ben diferents. Tot és recte! Els camins i les carreteres semblen fets amb regle. Els camps són quadrats. I es veu el Vesle com serpenteja entre els arbres. A l'esquerra, per la banda de les muntanyes de la Xampanya, hi havia uns núvols de fum negre, i els obusos plovién damunt de les trinxeres. Estaven en ple combat. Però jo, en el meu aeroplà, estava ben segur. Si no t'ho vols creure, no t'ho creguis, però dalt del cel s'hi està la mar de bé! Només hi ha el soroll del motor i el xiulet del vent entre els tirants. S'hi està feliç, allí dalt! Ho has de provar de totes totes, germanet!

Jo no acabava de saber si en tenia gaires ganes, però potser sí, caldria veure-ho. L'àvia, en canvi, estava cada vegada més blanca.

—No sé quanta estona ha durat el vol, però s'ha fet molt curt. De sobte, el pilot ha començat a baixar. A baix, hi havia La Cheppe. El pilot ha fet uns quants viratges per alinear-se amb el camp on volia aterrar. Llavors l'aeroplà ha anat per-

dent altura. Els camps, els arbres i les cases han començat novament a fer-se grans. Un altre cop podia distingir les teules i les fulles, coses que no podíem veure des de dalt. L'avió ha trontollat una mica, el terra s'ha fet més pròxim i tot d'una hi ha hagut un cop i tot s'ha posat a vibrar. Tot ple-gat sotraguejava com en sortir, a causa dels bonys i els grops del terreny. Ja tornava a ser en terra ferma. L'aeroplà s'ha deturat, el pilot ha parat el motor i m'ha ajudat a baixar. Tenia encara a les orelles el rum-rum del motor i el xiulet del vent. M'agradaria que no se m'apaguessin mai...

Quan l'Henri va callar, tenia als ulls unes petites estrelles que guspirejaven, com si allí dalt hi hagués trobat un tresor.

Uns quants dies més tard, jo també vaig fer un vol en aeroplà. Vaig veure els mateixos paisatges que el meu germà, les mateixes cases i els mateixos arbres, vaig sentir les mateixes vibracions i el xiulet del vent. A mi també va agradar-me molt, però no vaig trobar-hi cap tresor.

Avui ja sé quin és el tresor que l'Henri va descobrir dalt del cel, aquell dia de 1916, a l'edat de catorze anys: és el sentit que volia donar a la seva vida, la seva vocació; ser pilot.»

* * *

Acabada la guerra, el pare de l'Henri Guillaumet i el seu germà gran van tornar a casa. La vida de la granja va reprendre aleshores el seu curs. Però, malgrat la feinada del

treball de la terra –blat que calia collir, gra que calia emmagatzemar, porcs que calia alimentar–, l'Henri va continuar tenint els ulls girats cap al cel. Volia ser pilot, no pensava en res més, però com s'ho faria per ser-ne? Hi havia, naturalment, escoles on n'ensenyaven, però eren massa cares.

Quan va saber que el govern francès acabava de crear unes beques de pilotatge, va demanar permís al seu pare per sol·licitar-ne una. Només calia passar una visita mèdica i un examen de cultura general. La família Guillaumet va dubtar: necessitava tots els braços disponibles per a la granja. Però la passió devoradora de l'Henri va vèncer les seves resistències.

Va obtenir la beca i una plaça a l'escola de pilotatge d'en Charles Nungesser, a Orly, prop de París. En Nungesser era un as de la Primera Guerra Mundial, un eixelebrat amb el rostre cosit de cicatrius, records dels seus nombrosos accidents. A la seva escola, transmetia amb energia el seu amor pel vol i foguejava els seus alumnes.

Tot just dos dies després de l'arribada d'en Guillaumet, dos dels seus companys es van matar en un sol dia. En Nungesser va reunir els altres alumnes al voltant de les restes dels avions i els va fer aquesta declaració: «L'aviació és això. Ara, els que vulguin continuar...» Després va pujar al seu biplà i va enlairar-se.

L'Henri va ser un dels que van continuar: certament era tímid, però no poruc. Va revelar-se com un excel·lent alumne i va obtenir fàcilment el títol de pilot.

